

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

*Т.О. Кир'язова,
Одеський державний економічний університет (м. Одеса, Україна)*

З проголошенням незалежності Україна стала на шлях самостійного розвитку з метою побудови ефективної ринкової економіки. Побудова чіткої податкової системи – одна з головних умов ефективного функціонування економіки і фінансів, оскільки податки – найвпливовіший інструмент регулювання економіки держави в галузі фінансів, за допомогою якого відбувається найтісніший зв'язок між державою та її суб'єктами.

Україна не може утвердитися як економічно розвинута держава без формування належної і дієздатної податкової системи. Процес становлення системи оподаткування відбувається за умов значного дефіциту, інфляції, зростання цін і зниження платоспроможності населення. Тому чинна система оподаткування в Україні характеризується численними поправками та змінами до законодавчих актів.

Так, діюча податкова система України не в повному обсязі відповідає потребам теперішнього стану економіки і суспільних взаємовідносин і потребує кардинальної зміни окремих елементів податкового механізму, а саме, реформування податкової системи, побудови суцільного, погодженого, стабільного і раціонального податкового законодавства.

Затримка із реформуванням податкового законодавства, як наслідок, веде до того, що податкова система стала одним із стримуючих чинників розвитку економіки. В процесі реформування податкової системи важливе значення мають питання, які стосуються зменшення податкового навантаження на платників податків, зборів та обов'язкових платежів, надання податкових пільг з оподаткування, прийняття Податкового кодексу України і втілення в ньому вище оговорених питань.

Отже, реформування податкової системи повинно супроводжуватися ефективними заходами, спрямованими на досягнення результативності в політиці доходів, оскільки стабільність держави тісно пов'язана з показником рівня виконання дохідної частини Державного бюджету України. Доходи бюджету в основному формуються за рахунок податкових надходжень, однак, при цьому, зростання дохідної частини бюджету повинно відбуватися не за

рахунок податкового навантаження на платників податків, а в наслідок лібералізації податкового законодавства, розширення бази оподаткування, побудови сприятливих умов для розвитку виробництва, приватного підприємництва, зменшення тіньового сектора економіки. Ще в 70-х роках дослідження американського вченого А. Лаффера довели залежність величини надходження податку в бюджет від розміру його ставки. Крива Лаффера показує, що підвищення податків до певного рівня сприяє зростанню доходів бюджету і таким чином стимулює економічну діяльність. Але підвищення ставки ще на деякий рівень веде до значного падіння бюджетних надходжень, що характерно для сучасного стану економіки України. Діюча податкова система характеризується надто високою межею податкового навантаження на платників податків, що спонукає їх вишукувати різноманітні методи несплати.

Досвід країн-учасниць ЄС засвідчив, що зниження верхньої межі оподаткування сприяло розвитку галузей економіки, зниженню рівня цін, зростанню особистих нагромаджень населення, збільшенню споживання, а також зменшенню рівня інфляції.

З удосконаленням податкової системи України підвищується значення податкових пільг як приладдя державного регулювання економіки та їх впливу на розвиток соціально-економічних процесів.

Питання застосування податкових пільг постійно знаходиться в центрі уваги як платників податків, так і податкових органів. Пільги в оподаткуванні можуть надаватися згідно з чинним законодавством. Єдиної думки з приводу надання податкових пільг не існує, адже вони безпосередньо впливають на розмір податкових надходжень до бюджету, на економічний розвиток в Україні. У цілому по Україні серед юридичних осіб пільгами щодо оподаткування користується понад 100 тис. платників, або 13% загальної кількості зареєстрованих і ці цифри мають тенденцію щорічно збільшуватися. Наприклад, лише в 2000-2001 роках прийнято 34 законодавчі поправки про внесення змін і доповнень до Закону “Про податок на додану вартість”, що розширювали кількість пільг. Із загальної кількості податкових пільг пільги по податку з доданої вартості становлять близько 80 відсотків. З усіх зареєстрованих підприємств (приблизно 808 тис.) податок на додану вартість реально платять лише 50 відсотків. Сьогодні сума наданих пільг перевищує суму сплачених податків до державного бюджету. Але, слід зазначити, що зменшення кількості наданих податкових пільг ще не гарантує зменшення витрат бюджету, оскільки платники податків вибирають ту стежину оподаткування, яка призводить до мінімуму їх податкове навантаження.

Використовуючи ті чи інші податкові пільги, держава повинна регулювати зміни в структурі виробництва, впливати на реалізацію суспільного продукту, темпи виконання капіталу та технічного поновлення виробничого потенціалу країни, недопущення збільшення дефіциту бюджету, а також забезпечення регулювання інфляційних процесів, стабілізацію фінансового становлення держави та збалансованість бюджету. Податкові пільги повинні бути спрямовані на стимулювання виробництва пріоритетних галузей діяльності, спонукати до стабілізації економіки. Для досягнення цієї мети доцільним є і скасування малоефективних пільг, що дало б змогу розглядати пропозиції щодо зниження ставок оподаткування, що стосується всіх платників податків.

Принципова реформа податкової системи повинна реалізуватись в прийнятті Податкового кодексу, проект якого передбачає зменшення кількості податків з 39 до 23, зниження ставок, скасування необґрунтовано великої кількості пільг, що негативно впливають на формування податкових доходів бюджету, утримання від внесення частих змін у податкове законодавство. Але той проект, який був прийнятий в другому читанні недосконалий і потребує серйозної доробки. Одним із шляхів вирішення цієї задачі є поетапне введення в дію Податкового кодексу й прийняття окремих законодавчих актів по основним податкам. І слід зазначити, що перші кроки в цьому напрямі вже зроблені.

Останнім часом в законодавство були внесені деякі зміни, згідно з якими Президент України підписав Закон України від 24 грудня 2002 року №346-IV “Про внесення змін в Закон України “Про податок на додану вартість”, Закон України “Про установлення розміру мінімальної заробітної плати на 2003 рік”. Також були прийняті Закон України “Про внесення змін в деякі законодавчі акти України по питанням оподаткування підакцизних та деяких інших товарів”, Закон України “Про внесення змін в Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств”.

Нові особливості обчислення ПДВ мають відношення до особливого порядку оподаткування операцій, пов’язаних з виконанням інноваційних проектів (Закон №40) та виражаються в наступному:

- з 1 січня 2003 р. 50% ПДВ по операціям по продажу товарів, пов’язаних з виконанням інноваційних проектів, підлягають зачисленню на спеціальний рахунок платника для фінансування інноваційної, науково-технічної діяльності і розширення власних науково-технологічних та досвідно-експериментальних баз;
- від сплати ПДВ та ввізного мита визволяються ввізні в Україну сировина, обладнання, комплектуючі та інші товари для реалізації

інноваційних проектів. Однак, при цьому повинні бути додержані особисті умови.

Закон України “Про податок на додану вартість” з моменту прийняття (від 03.04.1997р.) коректувався 80 разів, але в найближчий час зміни в Закон про ПДВ знов будуть розглядатися законодавцями, у тому числі зниження ставки податку з 20 до 17 відсотків.

Що стосується Закону України “Про установлення розміру мінімальної заробітної плати”, згідно з ним з 1 січня 2003 року розмір мінімальної заробітної плати становить 185 гривень в місяць, а з 1 липня 2003 року буде збільшений до 237 гривень.

Ряд суттєвих змін стосується і одного з основних загальнодержавних податків – акцизного збору. Прийняття Закону України від 24.10.2002 р. №195 – IV “Про внесення змін до деяких законів України про оподаткування виробництва та обігу підакцизних товарів” – черговий крок до вдосконалення акцизного законодавства. Цей закон набрав чинності з 1 січня 2003 року, за винятком окремих його норм.

Вже з 1 січня 2003 року встановлено нову і єдину ставку акцизного збору в розмірі 2 грн. за 1 л. 100-відсоткового спирту, що використовується закладами та установами охорони здоров’я, а також у разі його використання суб’єктами підприємницької діяльності для виготовлення вибухових речовин, парфумів, нітроцелюлози, пектину, оцту спиртового, лікарських засобів за такою самою ставкою оподатковується і спирт технічний, що використовується для виробництва лише тієї продукції, перелік якої затверджується урядом.

Також з 1 січня 2003 р. збільшилася ставка акцизного збору на пиво солодове (з 0,21 грн. до 0,23 грн. за 1 л.) та на бензини моторні сумішеві із вмістом не менше 5 відсотків високооктанових кисневмісних добавок (з 20 євро до 30 євро за 1000 кг).

Ще одним кроком до зменшення податкового навантаження в цієї галузі, є виключення з переліку підакцизних товарів ювелірних виробів, які, відповідно, відтепер не оподатковуватимуться акцизним збором. До 1 січня 2003 року ставка АС на ювелірні вироби складала 55 відсотків їх вартості.

Згідно з Законом України “Про внесення змін в Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” з 1 січня 2004 року ставка податку на прибуток буде знижена з 30 до 25 відсотків, але норми амортизації, навпаки, підвищені:

- I група – 2%;
- II група – 10%;
- III група – 6%.

Крім того, вже з 2003 року комп'ютерну техніку і засоби зв'язку необхідно буде враховувати окремо, створив для цього групу 4 з нормою амортизації – 15%.

Також, слід зазначити, що податок на прибуток буде сплачуватися поквартально. За квартал, півріччя і три квартали необхідно буде представити в податковий орган спрощену декларацію, а за рік – повну.

У зв'язку із вступом в силу ст.16, 21, 22 Закону № 40 з 1 січня 2003 року змінився підхід до пільгового режиму оподаткування прибутку підприємств, реалізуючих інноваційні проекти .

ВИСНОВКИ

Так, із метою гармонійного податкового клімату, який би відповідав усім сучасним вимогам, необхідно здійснити ряд цілеспрямованих заходів, а саме:

- забезпечення раціонального оподаткування фізичних і юридичних осіб, зниження податкового тиску та розширення податкової бази;
- зміна існуючого підходу до установаження податкових пільг;
- забезпечення високого рівня добровільної і своєчасної сплати податків та зборів в бюджет;
- скасування можливих випадків подвійного оподаткування;
- прийняття Податкового кодексу, норми якого повинні бути стабільними, прозорими та доступними до кожного платника і включити до нього насамперед зазначені моменти.

Отже, однією з важливих умов формування цивілізованих ринкових відносин у нашій країні є побудова і функціонування ефективної системи оподаткування, яка потребує глибокого реформування. Певні зрушення вже закладені в проекті Податкового кодексу України. Формування прозорої податкової системи цілком ймовірно, якщо використати всі можливі напрями її вдосконалення.

1. Закон України від 24.12.2002р. № 346-IV “Про внесення змін в Закон України “Про податок на додану вартість”.
2. Закон України від 24.10.2002р. № 195-IV “Про внесення змін до деяких законів України про оподаткування, виробництво та обіг підакцизних товарів”.
3. Юрій С.І., Таранов І.М. Оцінка ефективності наданих пільг з оподаткування “Фінанси України”, № 12, 2002 р.
4. Піхоцький В., Харевський М. Пільги щодо сплати податків і субсидії з бюджету. “Вісник податкової служби України”, № 47, 2002 р.
5. Синиця Г. У спиртовій галузі посилюється контроль, а в ювелірній – зменшується податкове навантаження. “Вісник податкової служби України”, №45, 2002 р.
6. Іванов Ю. Новий податковий рік - все ще попереду. “Бухгалтерія”, №1-2, 2003